

Τάσος Κανάτσης: ένας ποιητής της επαρχίας

1975/1998

Λογοτεχνικό απόσταγμα προσωπικής και κοινωνικής εμπειρίας

Οπως θα φανεί παρακάτω, ο τίτλος δεν σημαίνει ότι ο Κανάτσης είναι επαρχιώτης ποιητής με την αρνητική έννοια (παρωχημένη αντίληψη, ελλιπής ενημέρωση), αλλά ότι με το έργο του εκφράζει δεδομένα της επαρχιακής ζωής. Γεννήθηκε το 1954 στο χωριό Ελληνικό, έξω από τα Γιάννενα και υπηρέτησε αρκετά χρόνια, ως δάσκαλος, σε ορεινά χωριά. Ετσι γνώρισε από γεννησιμιού του και από πρώτο χέρι την επαρχιακή ζωή της υπαίθρου. Μέχρι σήμερα έχει εκδώσει πέντε ποιητικές συλλογές: *Πολιορκία*, 1981, *Ρυμουλκό* 1985, *Κρόσσια* 1989, *Νευραλγία Τριδύμου*, 1992 και *Λεηλασίες*, 1997.

Η ποιητική σταδιοδρομία του δεν άρχισε με τους καλύτερους οιωνούς. Η πρώτη του συλλογή, με θέματα γενικά της παγκόσμιας επικαιρότητας και λόγο «ηχηρό», απείχε από του να δείχνει εύστοχο ποιητικό προσανατολισμό. Με τη δεύτερη ωστόσο συλλογή σημειώθηκε αλλαγή πορείας, στροφή δηλαδή από την εξωστρέφεια προς την εσωστρέφεια και την αναζήτηση των στοιχείων που συνθέτουν το δικό του ποιητικό πρόσωπο. Η αναζήτηση συνεχίστηκε και έφτασε σε υψηλό βαθμό βαθμό στη συλλογή *Νευραλγία Τριδύμου* που αποτελεί σταθμό στην ποίησή του, τόσο μορφικά όσο και νοηματικά:

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΡΑΓΗ

«Κι αυτό το καλοκαίρι άφησα στην αμμουδιά / τα ίχνη ενός ταξιδιού μου / με την ψυχή μου να ρουφά την αύρα του νότου / και με τη γεύση της αρμύρας και της πίκρας / στα χείλη μου, για την καινούργια αναβολή». Η: «Θα γυρίσω μια μέρα / απ' τα παλιά παραμύθια / αναβάτης / στο γρίβο άλογο της νιότης / Μέσα από θρούλους παλιούς / θ' αναστηθώ / κρατώντας λάβρα χαράς / θα σεργιανίσω / μες στα παλιά τα γκαλντερίμια / τη μορφή σου γυρεύοντας / πάνω στα χνάρια της σιωπής».

Τα δύο αποσπάσματα δείχνουν τον διπλό προσανατολισμό του ποιητή προς τον εαυτό του και τον κόσμο του περιβάλλοντός του. Βέβαια, αυτά τα δύο δεν χωρίζονται με μια διαχωριστική γραμμή, είναι ωστόσο φανερό ότι ως και η *Νευραλγία Τριδύμου* προέχει η αναζήτηση του βιωματικού προσώπου του ποιητή. Και ήταν, καθώς φαίνεται, μια επίμονη και αγωνιώδης προσπάθεια εκ των ενόντων, γιατί ο Κανάτσης αποτελεί περίπτωση «αυτοφούρας» ποιητή, με την έννοια ότι του έλειψαν οι προϋποθέσεις των εργατών του λόγου που μένουν σε μεγάλα αστικά κέντρα: βιβλιοθήκες, εκδηλώσεις, θεάματα, συζητήσεις με συνομηλικούς κ.λπ. Ωστόσο, χάρη στο ισχυρό του ταλάντο κατάφερε να ξεπεράσει τα μέτρα της πνευματικής επαρχίας και να συγχρονιστεί με τους συναδέλφους της λεγόμενης γενιάς του '70, όπου και ανήκει χρονολογικά. Να σημειωθεί ότι τα πλαίσια τα οποία κινείται δεν είναι εκείνα του επαρχιακού άστεως, αλλά της επαρχιακής υπαίθρου. Ετσι, όταν φτάνει στο σημείο να συναιρεί τις δύο οπτικές που προανάφερα σε μία, καταφέρνει να εκφράζει τις αγωνίες της πατρογονικής γης μέσα από τον βαθύτερο εαυτό του. Τούτο συμβαίνει σχετικά από τη δεύτερη συλλογή του και μετά και ολοκληρώνεται σταθερά στην τελευταία συλλογή του τις *Λεηλασίες* (εκδ. Καστανιώτη). Αξίζει να αναφερθούν συνοπτικά οι βασικοί τρόποι με τους οποίους ο ποιητής οδηγείται στη συναίρεση αυτή.

Από τη δεκαετία του '50 η ελληνική υπαίθρος βρίσκεται σε τροχιά παρακμής και ερήμωσης.

Ετσι: α) Την ανεπάρκεια προϋποθέσεων που παρουσίαζε η ζωή υπαίθρου ο Κανάτσης την εκφράζει από την οπτική γωνία των στερήσεων που αντιμετώπισε μεγαλώνοντας. «*Πώς κατοικήσαμε εδώ / Στην έγνοια μιας αναχώρησης / Ξεχασμένοι / κατοικημένοι από μνήμες / κατοικημένοι από ολόχλωρες λέξεις / αναλόγητοι του άρωτα και της χαράς / χτισμένοι από σκοτεινό αρμολόι / σ' αυτό το γερασμένο σπίτι / που απολεπίζει τους σοβάδες του / απολεπίζει τις ψυχές μας*».

β) Την ερήμωση του τόπου από τη μετανάστευση την συλλαμβάνει μέσα από την προσωπική εμπειρία της απουσίας και της μοναξιάς: «*Με κνηγιά ένα άδειο σπίτι / Πόρτες κλειστές στου Θεού το σούρουπο / έκπληκτες νύχτες στις σιωπές το χάδι*».

γ) Την παρακμή της κοινωνικής ζωής στην υπαίθρο την προσεγγίζει από την εμπειρία της ένδειας του τώρα: «*Αυτόν τον τόπο επισκέπτομαι συχνά. / Στέρια η μνήμη τα περασμένα κρατάει. / Μ' ένα δάσος λυπημένα τραγούδια στο στόμα / συλλαβίζω των πραγμάτων το θάνατο / Κι όσο σιμώνω στη σιωπή του / τόσο αλαργεύουν όλα από κοντά μου / ώπου δεν ξεχωρίζω πια / αν είναι τοπίο από μια μνήμη / ή ο αντικατοπτρισμός / ενός κρυφού μου νόστου*».

Αναφορικά με το λόγο στο συγκεκριμένο έργο, θα ήθελα πρώτα να πω ότι ο τόπος και ο προβληματισμός του ποιητή τον φέρνουν κοντά στο δημοτικό τραγούδι. Οχι, καθόλου όπως τον Κρυστάλλη. Άλλη η κρήση του νεότερου, άλλος ο προβληματισμός και ο ποιητικός χρόνος του. Ο Κανάτσης συναντάει το δημοτικό τραγούδι μόνο στο βαθμό που ανταποκρίνεται στη δική του οπτική γωνία των πραγμάτων. Μια οπτική που συνενπάγεται σε μεγάλο βαθμό ελεγειακό έως και μοιρολογητικό τόνο ώστε και το δημοτικό τραγούδι να το προσεγγίζει ανάλογα. Οπωσδήποτε όμως χωρίς να επιμένει στη στιχοτυπική μορφή του δημοτικού τραγουδιού. Η συνάντηση εδώ είναι υπόγεια και χωνεμένη. Από άλλη άποψη ο λόγος του ποιητή είναι λιτός και εξαιρετικά διαυγής. Μολαταύτα δεν παύει να είναι επίσης ιδιαίτερα πυκνός με εύστοχη εκμετάλλευση της πολυσυμίας των λέξεων. Τούτο το τελευταίο φαίνεται καλύτερα στις πολύ συχνές περιπτώσεις που γίνεται συσχέτιση διαφορετικών πραγμάτων και νοημάτων του οικείου χώρου. Π.χ. «*Με μοσκοσάπουν φεγγάρι / να πλένεις τα μαλλιά σου*» ή «*στην ξόβερρα / πουλιά και λόγια ένα*».

Όσο γνωρίζω, τα γραφτά του Κανάτση είναι άγνωστα στην πρωτεύουσα και γενικότερα στη λογοτεχνική κοινότητα. Τούτο έχει να κάνει με τον ίδιο τον ποιητή που είναι άτομο κλειστό και εσωστρεφές και αποφεύγει κάθε μορφή προβολής. Οπωσδήποτε όμως και στο γενικότερο καθεστώς που διέπει τα λογοτεχνικά μας πράγματα. Γιατί βέβαια δουλειά των ποιητών είναι μόνο να γράφουν καλά ποιήματα. Η αναγνώριση τους και η δημόσια καταξίωσή τους αποτελεί ευθύνη της κοινότητας. Ο Κανάτσης, μολονότι δούλεψε κάτω από δυσμενείς συνθήκες, κατάφερε να συγχρονιστεί ποιητικά με την εποχή του και μάλιστα, αν δεν πέφτω έξω, παίρνει θέση ανάμεσα στους καλύτερους της γενιάς του. Από την άποψη αυτή αξίζει τον κόπο να προσεχτεί και να διαβαστεί.

ποιήτριες του αιώνα μας.

Πως την ψευδή εντύπωση πως τη φημίσαμε, δεν μένουμε απλώς εκεί που ήμασταν από την άποψη της επίσημης του τι διαβάζουμε: κάτι χάσαμε κιόλας.

Φαντάζομαι πως από ώρα κάποιος λει να μου ψιθυρίσει (όπως στον επικήδειο) του Κονδυλάκη): «Περάμα και διά την Αχμάτοβα!» Είναι οραίο να μιλάμε για ποίηση, φυσικά – αλλά μου φάνηκε επείγον (και λιγότρο παραπειστικό, αφού το βιβλίο εν εγκαινιάζει καμιά κουβέντα για την ποίηση) να δείξω τα τυπωμένα ίχνη μιας διάχυτης νοοτροπίας που υπονοείται στην εδραία πεποίθηση ότι η πόζα πουλάει και η εμβάθυνση κωθεί.

ΟΣΕΙΣ

ία
ές αγωνίες στην Κρήτη του 19ου αιώνα (1883 – 1898). (Πανεπιστημιακή έκδοση)

ία
ές έννοιες και αρχές. Η οργάνωση της ζωής. (Κριτική, 1998. 189 σ. Εικ.).

ία
δαγωγική επιστήμη και έρευνα. Η ποίηση στην Ελλάδα 1830 – 1995. (Θεσσαλονίκη, 1995. 189 σ. Εικ.).

ία
ια πνευματικής παρουσίας.

ΚΥΡ. ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ